DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-202-9-5

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Дмитрук І. М., Ломжець Ю. В.

ВСТУП

З року в рік як в Україні, так і багатьох країнах світу все значимішої актуальності набуває надто важлива соціальна, правова, політична проблема щодо запобігання та протидії корупції в усіх сферах функціонування влади. Через важливість наближення антикорупційного законодавства до Європейських стандартів, за рекомендаціями міжнародної спільноти, Україною протягом 2014 року приймається цілий ряд законодавчих актів із створення абсолютно нових антикорупційних органів, аналоги яких вже успішно працюють в Європі. Одночасно розробляється цілісна антикорупційна стратегія та вносяться зміни до існуючих кодексів.

Проте на сьогоднішній день проблема корупції в нас допоки не вирішена. Це підтверджується помітною недієвістю національного антикорупційного законодавства, відсутністю чіткої антикорупційної стратегії та неефективністю функціонування антикорупційних органів. Тож цілісний напрям корупції та її запобігання потребує детального вивчення, оскільки таке суспільне явище є загрозою для національної безпеки, подальшого розвитку демократії, суспільства, конституційного устрою та в цілому правової держави. В умовах корумпованості усіх гілок влади стає неможливим вирішення будь-яких важливих політичних, економічних та інших викликів державного значення.

Визначення аспекту правового регулювання антикорупційної діяльності в сфері публічного управління є основною метою дослідження. Впровадження ключових її елементів розкриваються шляхом удосконалення діяльності антикорупційних органів в Україні, надання їм незалежності, можливості запозичення вдалого зарубіжного досвіду в сфері боротьби з корупцією та усунення прогалин у національному антикорупційному законодавстві.

1. Корупція як основний вид зловживання правом

Системні чи дрібні корупційні дії не втрачають своєї актуальності ще з давніх часів. Одним із перших офіційних їх проявів на українських

землях можна віднести ще до періоду Київської Русі. Вже тоді яскраво допускалися непоодинокі аналогічні факти порушень в діяльності дружинників, що помітно множилися з року в рік. Під час монгольської навали хан Батий силоміць усував хабарництво[1].

Лише через значимий часовий проміжок Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII з послідуючими неодноразовими внесеними змінами визначає ключовий термін «корупція» – як використання посадовою особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди посадовій особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

У цьому ж Законі подається тлумачення ще одного терміна – «корупційне правопорушення», яке слід розуміти як «діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність»[2].

Аналізуючи сучасний стан корупції в Україні, А. В. Волошенко промовисто підкреслює, що саме «… з використанням корупційних схем розкрадаються або витрачаються за нецільовим призначенням кошти державного бюджету, знищуються державні підприємства і ліквідовуються цілі галузі, які мають стратегічне значення для розвитку національного господарства»[3].

Отже корупція – це пряме використання наданих управлінських повноважень посадовими особами в особистих цілях, що суперечить нормам моралі та інтересам держави[4]. Неможливо намагатися протидіяти такому згубному явищу, не знаючи на чому воно базується.

З цього приводу Б. Витвицький вказує на корупцію, як «… економічне самогубство для будь-якої країни. Якщо іноземний

[1] Грушевський М. С. Історія України-Руси. Львів, 1905. Т.3, 588 с.

[2] Про запобігання корупції . Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, 256 с.

[3] Волошенко А. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви. *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2015. № 3 (165). С 8–16.

[4] Сидоренко О.О., Яворський В.О., Квасильчук Д. Б. Корупція як вид зловживання правом: причини та основні методи боротьби. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 4/2021. С. 66. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/14

інвестор має вибір інвестувати в країни з нижчим або ж вищим рівнем корупції, то вибір очевидний»[5].

Національне законодавство у цій сфері є досить розгалуженим і містить значну кількість законодавчих актів, основними з яких є закони України «Про запобігання корупції», «Про державну службу», «Про очищення влади», «Про доступ до публічної інформації», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики в зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» та низка інших.

Базовим тут визнається Закон України «Про запобігання корупції». У ньому закріплена необхідна термінологія, чітко зазначено коло осіб, на яких поширюється дія закону, визначено спеціалізований антикорупційний центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом – Національне агентство з питань запобігання корупції.

Важливу роль відіграє Антикорупційна стратегія[6]. Однією з основних цілей цього документа на 2020–2024 роки є оптимізація функцій місцевого самоврядування та забезпечення дієвого державного контролю за дотриманням публічними службовцями вимог антикорупційного законодавства.

Між тим, поширення корупції на сучасному етапі має певні особливості, серед яких: її політизація в класичному вияві, що притаманна діловій практиці ведення бізнесу з поступовим переміщенням у владні структури; перехід корупційних зв'язків з розряду тимчасових та випадкових явищ у розряд усталених корупційних схем; інтернаціоналізація та глобалізація; недосяжність для контролю форм корумпованих грошових потоків з боку національних правоохоронних органів; розширення сфери легалізації корупції, тобто маскування корупційних афер під законні операції. Як наслідок, легалізована корупція випадає з поля зору правоохоронних органів і набуває ще більших масштабів[7].

---

[5] Витвицький Б. Корупція у публічному секторі: методи попередження та протидії. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2009. № 1. С. 5–8.

[6] Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2024 роки. *Національне агентство з питань запобігання корупції*: вебсайт. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-rokyza-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf (дата звернення: 13.02.2022).

[7] Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження: монографія / керівник авт. кол. доц. І. О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 220 с. URL: http:// http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/674.

Ганебне явище безпосередньо пов'язане зі здійсненням публічної влади у всіх сферах соціального життя, а тому безпосередньо впливає на підготовку і реалізацію політичних рішень. В свою чергу політика, що проводиться державою як у сфері протидії, так і в інших напрямках, впливає на стан, структуру та динаміку корупції. А вона, як явище, не може існувати за межами влади. Вихідним моментом корумпованих відносин тут є наявність у суб'єкта корупції владних повноважень[8].

Серед основних причин її поширення в органах місцевого самоврядування необхідно виділити політичні, економічні, соціальні та правові. Політичний складник пов'язаний безпосередньо з владними повноваженнями посадових осіб органів місцевого самоврядування. Економічний фактор проявляється у незаконному використанні державних коштів не за призначенням, у недостатній прозорості окремих економічних процесів. Часто причиною цьому є неналежний рівень заробітної плати, у зв'язку з чим посадові особи шукають додаткові джерела збагачення. Причинами соціального характеру проглядаються пасивність та низький рівень корупційної нетерпимості громадськості, корупційна спрямованість багатьох державних службовців та поблажливе ставлення до цього їх керівників. Серед правових можна назвати наявність прогалин у законодавстві, що інколи дає можливість оминути закон.

Предметним антикорупційним заходом виступає фінансовий контроль службовців місцевого самоврядування та осіб, які претендують на посади в органах місцевого самоврядування. Такий захід спрямований для виявлення корупційних проявів шляхом підвищення прозорості статків посадових осіб через можливість встановлення різниці між їх задекларованим та реальним майновим станом. Посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати декларацію за минулий рік згідно затвердженої форми. Декларація подається також під час вступу на службу та у разі припинення діяльності, пов'язаної з функціями місцевого самоврядування. Декларація має містити відомості про доходи, нерухоме майно, транспортні засоби, вклади у банках, цінні папери та інші активи, фінансові зобов'язання[9].

[8] Шевченко О. В. Проблемні аспекти боротьби з корупцією в правоохоронних органах України. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2 (6). С. 126–134. URL: http://www.vru.gov.ua/content/visnyk/visnik2011_6.pdf

[9] Алісов Є.О. та ін. Відповідальність за корупційні правопорушення : навчальний посібник. Харків, 2017. 168 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14824/1/Alisov_Martunovskiy_Nastuk_Shevchuk_2017.pdf

Важливими є відкритість та прозорість діяльності органів місцевого самоврядування, достатній рівень поінформованості осіб, які звертаються до відповідного органу. Дуже актуальними нині стають консультації з отримання необхідної інформації в онлайн-режимі за допомогою Інтернет-ресурсів, що сприяє зменшенню частоти особистих контактів приватних осіб зі службовцями, а отже, й корупційних ризиків.

Прозорій діяльності органів місцевого самоврядування позитивно сприяє системне інформування громадян про здійснену роботу. Серед інших заходів з боротьби та запобігання корупції можна назвати підвищення авторитету органів місцевого самоврядування у населення шляхом їх взаємодії з громадськістю, створення антикорупційних програм саме на місцевому рівні та здійснення належного контролю за їх реалізацією.

Неефективність правової політики у сфері запобігання та протидії корупції обумовлена вкрай низьким рівнем державного контролю, недосконалістю законодавства (наявністю законодавчих прогалин, заплутаністю правових норм, безліччю підзаконних актів тощо), а також зниженням морально-духовного потенціалу суспільства, недовірою громадян у незворотності покарання користолюбства чиновників.

Сучасні державно-правові реформи в Україні повинні були сформувати достатньо міцну платформу для подальшого соціально-економічного розвитку країни, зміцнити престиж державної служби, а також посприяти вдосконаленню адміністративно-правового статусу державного службовця.

Окрім того, реформи мали б кардинально зміцнити сучасні адміністративно-правові засоби запобігання та протидії корупції в системі державної служби. Проте замість очікуваного зниження рівня корупції остання набуває тенденції до зростання. Всі дані обставини викликають серйозну занепокоєність як в інститутах державної влади, так і в громадянському суспільстві України[10].

Наявні в нинішній час проблеми зі зростаючим рівнем корупції в системі державних органів дуже негативно позначаються на соціально-економічному розвитку країни. Корупція перешкоджає надходженню в економіку нашої країни іноземних інвестицій, стимулює відтік

[10] Суббот А. Участь громадськості в запобіганні та протидії корупції. *Вісн. Нац. акад. прокуратури України*. 2014. № 4. С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_4_11.

національного капіталу за кордон, створює загрозу правопорядку і безпеці держави[11].

Корупційні дії, як такі, можуть носити політичний та економічний характер. Розвиток політичної корупції передусім призводить до формування неконтрольованої політичної ситуації в країні, оскільки вона являє реальну загрозу демократичним інститутам і балансу різних гілок влади. Економічна корупція знижує ефективність ринкових інститутів і регулюючої діяльності держави.

Таким чином, для створення дієвого механізму реалізації адміністративно-правових засобів запобігання та припинення корупції в державних органах України необхідно: використовувати історичний, міжнародний досвід; упроваджувати наукові розробки і позитивні міжнародні напрацювання боротьби з корупцією; настирливо втілювати рекомендації міжнародних організацій та експертів у процесі нормотворчої діяльності та забезпечення ефективного функціонування правоохоронних органів.

Безумовно, правові й організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень пріоритетно визначає базовий закон «Про запобігання корупції» від 14.10.2014р № 1700-VII.

Аналіз інших нормативно-правових актів свідчить, що боротьба з корупцією в державі базується на основних принципах, викладених у ст. 3 раніше чинного Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». До визначених принципів належать: а) верховенство права; б) законність; в) комплексне здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних й інших заходів; г) пріоритетність заходів боротьби з корупцією; д) невідворотність відповідальності за вчинення корупційних правопорушень; е) відкритість і прозорість діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування; є) участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів; ж) забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, заподіяної корупційними правопорушеннями.

Водночас слід урахувати, що основним напрямом боротьби з корупцією має бути її запобігання, тобто вплив на причини й умови. Відтак антикорупційна політика є частиною державної політики і

[11] Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. І. Яцків ; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна». К., 2011. 16 с.

повинна включати до цієї системи заходи, спрямовані на вирішення таких завдань: організація боротьби з корупцією на всіх її рівнях; звуження поля умов і обставин, що сприяють корупції; збільшення ймовірності виявлення корупційних дій і покарання за них; вплив на мотиви поведінки посадової особи; створення атмосфери суспільного неприйняття корупції в усіх її проявах[12]. Тобто зусилля мають зосереджуватися на прояві безкомпромісної політичної волі держави у справі практичної реалізації антикорупційної програми та активної співпраці державних антикорупційних структур з громадянським суспільством, зазначає А. Суббот[13].

Зважаючи на вищезазначене, в Україні необхідно виділити основні етапи державної політики в боротьбі з корупцією у державних органах влади, а саме забезпечити: а) прояв сильної політичної волі; б) установлення довіри виборців; в) початок наступу на корупцію в усіх гілках влади; г) залучення нових кадрів; д) використання нетрадиційних методів відповідальності корумпованих чиновників; е) адаптацію міжнародного досвіду до місцевих умов; є) застосування нових технологій для обмеження безпосереднього контакту громадян із державними органами; ж) активне використання сучасних засобів комунікації.

Окрім визначеного, запобігання та протидія корупції мають бути звільнені від бюрократичних нашарувань. Тут варто безповоротно опиратися на міжнародний принцип: якщо чиновнику пред'явлено звинувачення в корупції та законно встановлюється її факт, він несе відповідальність за пред'явленим звинуваченням із обов'язковим звільненням і неможливістю його роботи на аналогічних посадах в органах державної влади надалі[14]. Таку міру покарання слід установити обов'язковою за всіма видами корупції, в тому числі – адміністративним і дисциплінарним порушеннями.

Без забезпечення гласності та прозорості діяльності органів державної влади, які здійснюють боротьбу з корупцією, без залучення громадян і громадських формувань, а також без створення обстановки нетерпимості, засудження й аморальності будь-якого факту прояву

[12] Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. І. Яцків; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна». К., 2011. 16 с.

[13] Суббот А. Участь громадськості в запобіганні та протидії корупції. *Вісн. Нац. акад. прокуратури України.* 2014. № 4. С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_4_11.

[14] Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. І. Яцків ; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна». К., 2011. 16 с.

корупції всіх рівнів не можна буде вести мову про втілення найважливіших ключових принципів усієї антикорупційної діяльності.

Запобігання корупційним правопорушенням здійснюється шляхом організації і проведення моніторингу ефективності боротьби з корупцією, кінцева мета якого полягає в отриманні об'єктивної інформації, що є основним і необхідним елементом ефективного управління. В зазначеному контексті слід виділити основні напрями, за якими буде здійснюватися антикорупційний моніторинг, а саме: вивчення громадської думки про стан корупції; вивчення й аналіз виявлених корупційних правопорушень; проведення аналізу скарг і звернень фізичних і юридичних осіб про факти вчинення корупційних правопорушень, що надійшли в державні органи; узагальнення результатів перевірок, проведених у державних органах; узагальнення результатів антикорупційної експертизи нормативних правових актів і їх проектів; проведення аналізу публікацій про корупцію в засобах масової інформації; здійснення контролю за виконанням заходів, передбачених у планах протидії корупції і узагальнення отриманих даних.

Вищевикладені мотиви зобов'язують до прийняття таких нормативно-правових актів, що регулювали б порядок проведення антикорупційного моніторингу в Україні, в тому числі й у всіх їх адміністративно територіальних центрах. До їх переліку повинні входити: а) розробка і прийняття державних програм із протидії корупції, а також короткострокових муніципальних цільових програм із протидії корупції, оскільки в даний час більшістю місцевих адміністрацій розроблені і прийняті програми протидії корупції без конкретного механізму реалізації їх положень, у зв'язку з чим вони мають суто декларативний характер; б) організація і проведення антикорупційної експертизи нормативних правових актів і соціально-економічних програм. Порядок проведення антикорупційної експертизи повинен бути регламентований національним законодавством.

Нині в Україні існує відповідна експертиза, але покладена вона на Міністерство юстиції України, що само по собі вже передбачає корупційну складову у здійсненні міністерством своїх повноважень. Тому виникає необхідність передати такі повноваження новому державному органу, підзвітному безпосередньо президенту з превентивними функціями, незалежним статусом і не пов'язаним із формуванням будь-якої державної політики. Метою та завданням цього органу має стати незалежна антикорупційна експертиза нормативно-правових актів із тим, щоб забезпечити ефективне запобігання та зниження ризиків прояву корупційних норм у нормативно-правових актах.

2. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку

Ефективність запобігання та протидії корупції особливого значення набуває в процесі соціальної стабілізації й інституційного становлення української держави. Концентрація влади в руках обмеженого кола осіб і їх підзвітність спроможні призвести до надання гіпертрофованих повноважень адміністративному апарату, що зумовлює погіршення не лише економічного, а й політичного становища в державі. У зв'язку з цим особливої небезпеки набуває політична корупція, поширення якої призводить до гальмування реформ, сприяє діяльності корумпованих кланів, живить організовану злочинність, ускладнює відносини з іншими державами та загалом дискредитує ставлення до країни та її керівництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях. Окремі протести та протистояння в столиці, інших населених пунктах, що останнім часом мали місце в Україні, лише підтверджують це твердження[15].

Корупція підриває засади демократичного устрою, довіру до влади, порушує принципи верховенства права, справедливості й рівності перед законом, відповідальності за вчинене діяння, чесної конкуренції, призводить до зростання тіньової економіки та падіння авторитету держави в міжнародному співтоваристві. Досвід боротьби з корупцією – як вітчизняний, так і світовий – засвідчує, що знищити її повністю як соціальне явище неможливо.

Аналізуючи антикорупційну політику України, слід назвати чинники впливу на рівень корупції: – непрозорість діяльності і не підзвітність органів державної влади; – відсутність (або дуже малий відсоток) політичної волі щодо запобігання та протидії корупції, неефективна участь у цій роботі правоохоронних структур та органів національної безпеки держави; – розгалуженість дозвільно-регуляторної системи; – надмірний вплив певних олігархічних груп на прийняття державних рішень та процедуру кадрових призначень; – неврегульованість конфлікту інтересів; – часто відсутність правил професійної етики на публічній службі; – низький рівень забезпечення захисту прав власності; – недотримання законодавства у сфері боротьби з корупцією, поєднане з його недосконалістю, суперечлива діяльність судової системи у цьому напрямі; – відсутність системності в роботі з виявлення корупції в органах державної влади; – відсутність публіч-

[15] Гаман П. І. Теоретичні основи економічної мотивації корупційних проявів як загроза конкурентному розвитку економіки України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 10 URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1316 DOI: 10.32702/2307-2156-2018.10.1

ного контролю за доходами та видатками вищих посадових осіб держави, а також ефективних механізмів участі громадянського суспільства у формуванні й реалізації антикорупційної політики[16].

Недосконалість антикорупційного законодавства, безсистемність, необґрунтованість та непродуманість його деяких положень, звичайно, визначають низькоефективну антикорупційну політику, але не відносяться до головної проблеми. Тому загальний аналіз системи запобігання корупції в Україні дозволяє дійти висновку, що наразі органи влади не демонструють рішучості до побудови стійкої та ефективної системи запобігання корупції. Носії політичної волі виявляються незацікавленими та неготовими реалізовувати антикорупційні реформи на практиці. Відсутність належної уваги з боку керівництва держави на такий стан справ лише підтверджує, що антикорупція, насправді, не є пріоритетом їх порядку денного.

За роки незалежності України ухвалено чимало нормативних актів антикорупційного спрямування. Загальна їх кількість нараховує понад 100 законів України, указів і розпоряджень Президента України, постанов Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, галузевих нормативних актів. Однак усі вони приймалися в різний час, різними органами, в деяких випадках – безсистемно, з відсутністю належного наукового обґрунтування, внаслідок чого і виникають колізії та протиріччя в їх застосуванні.

Крім того, із прийняттям низки антикорупційних законів у жовтні 2014 року, в Україні здійснено найбільш масштабне та системне реформування антикорупційного законодавства. Зміни законодавчого поля стосувалися врегулювання ключових секторів антикорупційної діяльності в частинах: 1) формування та моніторингу державної антикорупційної політики; 2) превентивної антикорупційної діяльності; 3) переслідування за корупцію.

В заданому контексті, від 28 квітня 2018 року Уряд України схвалює «Державну програму щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2018–2020 роки». Таким чином законодавство усуває певний дуалізм державних органів, відповідальних за антикорупційну політику, серед іншого – ліквідується посада Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики та започатковується діяльність двох незалежних антикорупційних інституцій, відповідальних за різні аспекти формування та реалізацію державної антикорупційної політики:

[16] Маркєєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL: http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf

– Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) – центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики;

– Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) –державний правоохоронний орган, на який покладається протидія кримінальним корупційним правопорушенням, що вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

З 2014 року розпочинає функціонувати Національна рада з питань антикорупційної політики (Національна рада), на яку покладається здійснення системного моніторингу стану запобігання і протидії корупції, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції та подання Президентові пропозицій щодо поліпшення координації між суб'єктами, які втілюють їх у практичну площину[17].

Спеціальні заходи стосовно боротьби з корупцією мають розроблятися індивідуально для різних підрозділів, сфер діяльності, котрі вважаються найбільш уразливими.

Таким чином, в Україні створено достатні законодавчі передумови для розбудови ефективного державного механізму в цьому напрямку, але проблемних питань на перспективу ще немало.

Державне регулювання у сфері запобігання та протидії корупції виражається в нормативно-правових актах, організаційних заходах і юридичних рішеннях різного характеру. Останні роки характеризувалися непоодинокими дискусіями щодо допустимої міри юридичної відповідальності за правопорушення, пов'язані з поданням і заповненням декларації особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. За умов прийнятого Конституційним Судом України Рішення від 27 жовтня 2020 р., яким було визнано неконституційною ст. 366-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України), особливо актуальним стає дослідження означеного питання на науково-теоретичному рівні.

Згідно аналізу Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності), окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України, Справа № 1-24/2020(393/20) № 13-р/2020 констатує позицію, що факт неподання декларації не становить суспільної

[17] Новак А. М. Тенденції розвитку антикорупційної політики: державно-управлінський аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2016, вип. 2(16). URL: http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02(16)/16.pdf

небезпеки, адже ситуація, коли особа не подала декларації або не вказала певні відомості, автоматично не означає вчинення корупційного злочину.

Дослідивши склад злочину, передбаченого статтею 366[-1] КК України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що використання юридичних конструкцій, у яких відсутній чіткий перелік законів, унеможливлює однозначне визначення кола суб'єктів злочину, а відсилочні норми унеможливлюють встановлення кола їх адресатів. Як наслідок, до відповідальності за умисне неподання декларації може бути притягнуто осіб, які не можуть бути учасниками правовідносин з декларування, а тому свідомо не виконали такого обов'язку. Зазначене не узгоджується з поняттям правової держави та принципом верховенства права, закріпленим у частині першій статті 8 Основного Закону України, зокрема такими його елементами, як юридична визначеність та передбачуваність закону.

Конституційний Суд України вважає, що встановлення кримінальної відповідальності за декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання суб'єктом декларування декларації є надмірним покаранням за вчинення цих правопорушень. Негативні наслідки, яких зазнає особа, притягнута до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених статтею 366[-1] КК України, непропорційні шкоді, яка настала або могла настати у разі вчинення відповідних діянь[18].

За своєю правовою природою подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання декларації, свідчать про порушення вимог антикорупційного законодавства.

Чинний КК України виділяє такі ознаки поняття злочину: 1) передбаченість КК (кримінальна протиправність); 2) суспільна небезпека; 3) винність; 4) вчинення суб'єктом злочину.

Дослідник Ю. В. Філей зазначає, що суспільна небезпечність – це основний критерій кримінальної протиправності, адже, коли діяння визнане законодавцем як злочинне, то воно не може не бути суспільно небезпечним[19].

---

[18] Рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 № 13-р/2020 Справа № 1-4/2020(393/20)

[19] Філей Ю. В. Протиправність та суспільна небезпечність: проблеми співвідношення. *Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 жовт. 2015 р. / редкол. : В. Я. Тацій, В. І. Борисов та ін. Харків : Право, 2015. С. 138–141.

Тобто основною ознакою поняття злочину загалом і щодо кримінальної протиправності зокрема є суспільна небезпека[20].

Таким чином, юридичну відповідальність за вказані правопорушення не було анульовано, з огляду на те, що в діях «декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисного неподання суб'єктом декларування декларації» відсутня суспільна небезпека, доцільно застосовувати адміністративну відповідальність, керуючись ст. 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Порушення вимог фінансового контролю»[21].

В Кримінальному Кодексі України в статті 366-3, визначається кримінальна відповідальність за неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування[22].

Водночас, як свідчить судова практика, не визнаються поважними причинами несвоєчасного подання декларацій такі обставини, як необізнаність з вимогами законодавства, перебування у черговій відпустці, декретній відпустці по догляду за дитиною, перебування у від'їзді, великий обсяг виробничих робіт на підприємстві, відсутність комп'ютера та грошей для його придбання, а також відсутність доступу до мережі Інтернет, відсутність навичок роботи з комп'ютером, тощо[23].

3. Формування антикорупційної політики в Україні та досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією

Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання. Опитування бізнесу демонструють, що поширеність корупції та недовіра до її судової системи є основними перешкодами залученню в Україну іноземних інвестицій. Разом з тим, досвід таких країн, як Грузія та Польща показує, що істотний прорив у протидії корупції можливий навіть за період

[20] Рудковська М. Р. Суспільна небезпека як ознака поняття злочину. Львів, 2017. 187 с.

[21] Рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 № 13-р/2020 Справа № 1-4/2020(393/20)

[22] Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Закон України від 29.06.2021 1576-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-20#Text

[23] Публічно-правова протидія корупції : навчальний посібник / В. В. Топчій, В. А. Шкелебей, Т. М. Супрун. Ірпінь : УДФС, 2016. 206 с.

у 3–5 років при умові проведення державою швидких та ефективних змін.

Так, попередня Антикорупційна стратегія (на 2014–2017 роки) та Державна програма з її реалізації характеризувалися якісними програмними документами з високим антикорупційним потенціалом. На жаль, реалізувати цей потенціал повною мірою не вдалося. Передусім, через тривалий процес утворення антикорупційних інституцій, що відбувався протягом 2014–2019 років. Оскільки ці програмні документи жодного разу не переглядалися та не оновлювалися, починаючи з 2016 року їх положення поступово втрачали свою актуальність. Наприкінці 2017 року завершився період дії Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки. Нова антикорупційна стратегія не ухвалено не схвалювалася. Це призвело до розбалансованої та малоефективної антикорупційної діяльності публічних інституцій.

Метою формування стратегії антикорупційної політики у 2020–2024 роках визначено досягнення суттєвого прогресу у запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності усіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування. В цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню та розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів.

Попередня антикорупційна стратегія зосереджувалася на пріоритетах, пов'язаних зі створенням системи сучасних антикорупційних інструментів (правових інститутів) та розбудові системи антикорупційних органів, що мали б забезпечити ефективне втілення цих інструментів. Водночас, реалізація інших програмних документів Урядом звужувала можливості для корупції в окремих секторах через проведення галузевих реформ. Збалансоване поєднання цих підходів надавало можливість не лише знизити рівень корупції, підвищити довіру громадян до органів влади, а й суттєво підвищити темпи соціально-економічного зростання України.

Згідно дослідження «Україна проти корупції: економічний фронт», проведеного в 2018 році, від уже реалізованих антикорупційних заходів у окремих сферах (зміни на ринку газу, в публічних закупівлях, дерегуляція, запровадження автоматичного відшкодування податку на додану вартість) щорічний економічний ефект становить 150–160 млрд гривень. Визначення пріоритетних сфер у запобіганні та протидії корупції на 2020–2024 роки відбувається з огляду на підсумки стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, проведеного у 2020 році (яке включало опитування підприємців, експертів та населення в цілому), інших досліджень щодо стану, динаміки і поширеності

корупції, а також за результатами аналізу ефективності реалізації антикорупційної політики.

Відповідно інформативних даних стандартного опитування щодо рівня корупції, найбільш пріоритетним напрямом боротьби з нею для бізнесу (57 % респондентів) і населенню України (52 % респондентів) є очищення від корупції судової системи. Населення України вбачає наступними за пріоритетністю (у порядку спадання) охорону здоров'я (38 %), поліцію і прокуратуру (37 %), державний сектор економіки (27 %), податкову та митну сферу (25 %), а також фінансування партій і передвиборчих кампаній (21 %).

На думку представників бізнесу, найбільш пріоритетними напрямами у протидії корупції є поліція і прокуратура (41 %), податкова і митна сфери (32 %), фінансування партій та передвиборчих кампаній (25 %), охорона здоров'я (24 %), оборона і безпека (23 %)[24].

Схожими за змістом постають оцінки бізнесу та експертів щодо найбільш корумпованих сфер на поточний момент. Це – митниця, земельні відносини, містобудування, будівництво великих інфраструктурних об'єктів, судочинство.

Різні дослідження з приводу негативних корупційних фактів свідчать про те, що громадяни найбільше їх допускають при отриманні медичних послуг, а бізнес – при взаємодії з органами правопорядку та прокуратури.

Результати аналізу стану корупції в Україні, ефективності антикорупційної політики попередніх періодів, міжнародних стандартів та найкращих світових практик у сфері запобігання та протидії корупції дали змогу сформулювати такі основні принципи антикорупційної політики на 2020–2024 роки:

1) оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, реалізація якого передусім передбачає: усунення дублювання повноважень різними органами; тимчасове припинення реалізації малоефективних повноважень, які характеризуються високим рівнем корупційних ризиків; усунення випадків реалізації одним і тим же органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики;

2) цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності;

3) створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб;

[24] Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: http://uspishnaukraina. com.ua/strategy/69/244.html (дата звернення: 01.02.2022)

4) забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин;

5) формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Ці принципи мають ураховуватися під час розроблення: програмних документів Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади з метою забезпечення ефективного запобігання корупції в усіх сферах державної політики; антикорупційних програм публічних інституцій, зазначених у частині першій статті 19 Закону України «Про запобігання корупції», а також у діяльності органів місцевого самоврядування.

Кращі напрацювання зарубіжжя у будь-якій сфері суспільної діяльності завжди цікавили науковців, практиків, пересічних громадян країни. Це ж саме проглядається і в питаннях боротьби з корупцією.

Так у Фінляндії, яка є учасницею низки міжнародних договорів (Конвенція ЄС про боротьбу з корупцією, Угода ООН проти корупції і т. д.), набута практика засвідчує про зацікавленість і пріоритетність дій превенції та подолання корупції[25].

Унікальність державної політики тут полягає в тому, що на рівні держави відсутнє антикорупційне законодавство і органи, які спеціалізуються на превенції корупції. Хабарництво розглядається як кримінальний злочин і регулюється адміністративно-правовими нормами та законами. Контроль за дотриманням законів здійснюють судові та правоохоронні органи, що добросовісно виконують свої функції і викликають довіру в громадян.

Належна роль у боротьбі з корупційними діяннями відводиться пресі, яка є яскравим і дієвим інструментом цивільного контролю. Після розслідування журналістів влада вимушена вживати невідкладних заходів проти корупціонерів, адже інститут репутації тут відіграє неабиякий вплив на чиновників.

Важливим фактором стримування корупції є незначне, в порівнянні з іншими країнами, соціальне розшарування суспільства. До того ж, тут існує компактна, економічна адміністративна система, де вищі органи влади зобов'язані вести відкриту діяльність та надавати декларації доходів і витрат.

У багатьох напрямах подібний досвід можна почерпнути і в Швеції, де починаючи з кінця 19-го століття, зі зміною правління започатковується новий політичний курс, спрямований на повне знищення

[25] Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: http://uspishnaukraina. com.ua/strategy/69/244.html (дата звернення: 01.02.2022)

корупційних діянь у владних органах. Відтак державне регулювання будується не на заборонах чи дозволах вищих органів, а на чесності та відповідальності управлінців за допомогою податків і пільг. У шведському парламенті відсутня спеціалізована антикорупційна структура, яка б займалася питання протидії корупції, однак при необхідності можуть долучатися Конституційний комітет і Комітет у справах юстиції.

Властиву роль у боротьбі з корупцією в цій країні відіграє церква, що наділена правом висловлювати підозри чиновнику чи бізнесмену, який збагатився в досить короткий термін. До того ж, в Швеції активно діють громадські організації, найбільша з яких «Інститут проти хабарів». Вплив громадської думки є дуже відчутним і дієвим, оскільки за наявності недовіри до вищих органів/чиновників, вони можуть бути позбавлені недоторканності та представницького мандату. Отримання доступу до внутрішніх документів державного управління дозволяє громадянам відстежувати діяльність посадових осіб і сприяє більш прозорій оцінці роботи державних органів[26].

Показовий досвід боротьби з корупцією можна простежити на прикладі Сінгапуру. На нинішній час у цій країні, в порівнянні з іншими, діє ефективна правова система, прозора економічна система, низькі показники корумпованості та злочинності.

Орієнтуючись на те, що покарання мають спиратися на ефективне правозастосування, уряд прийняв рішення про створення Бюро – універсального антикорупційного агентства. Цей антикорупційний орган веде боротьбу з корупцією в різних секторах економіки Сінгапуру, здійснює контроль державних чиновників та повідомляє про них в інші органи з метою здійснення необхідних заходів. Боротьба з корупцією в Сінгапурі побудована на принципах строгості, послідовності, логічності. Основним засобом боротьби є застосування швидких та впевнених дій[27].

Відповідно до закону, Бюро має право без рішення суду затримати та обшукати підозрюваного у корупції, якщо на те є причини, проводити розслідування не тільки підозрюваного, але і його родичів та перевіряти їхні рахунки, викликати на допит свідків і розслідувати будь-які правопорушення, що будуть викриватися в ході ведення корупційної справи, притягнути до суду будь-якого громадянина, навіть найвищого державного службовця.

Проаналізувавши заходи протидії та боротьби з корупцією у декількох країнах світу можна констатувати, що завдяки дотримання

[26] Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці. *Віче.* 2014. № 1. 17 с.

[27] Ibid.

відкритої діяльності чиновників, контролю влади, свободи слова громадськості, усвідомлення почутої думки суспільства, застосування ефективної програми боротьби з корупцією, правильного визначення державних пріоритетних напрямків та через вчасне вжиття інших дієвих заходів можна досягти значних успіхів у подоланні та превенції корупції і в нашій країні.

ВИСНОВКИ

Корупція є однією з основних загроз національній безпеці, оскільки підриває фінансову систему, довіру населення до держави, а також спроможність державних службовців захищати національні інтереси через використання посади для власного збагачення. Боротьба з корупцією не є галузевою реформою. Вона матиме вплив на всі сфери життя суспільства, але потребує системних інституційних змін, які врешті-решт мають змінити суспільну свідомість.

За роки незалежності України ухвалено чимало нормативних актів антикорупційного спрямування. Загальна їх кількість сягає більше 100.

До основних нормативно-правових актів антикорупційного законодавства належать: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про державну службу» та інші, що повинні чинити правовий контроль за всіма органами і ланками державного управління в Україні, запобігати різним видам корупції, хабарництву, розкраданню, шахрайству, вимаганню, зловживанням владою або посадовим становищем.

На варті запобігання корупції та їй протидії завжди покликані стояти суб'єкти: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Генеральний прокурор України, органи прокуратури, органи Національної поліції України, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Служба безпеки України, громадяни, об'єднання громадян. Але через низькі темпи реалізації антикорупційної політики, тривалий процес створення антикорупційних інституцій, у зв'язку з тим, що програмні документи не переглядалися та не оновлювалися, це призвело до розбалансованої та малоефективної антикорупційної діяльності публічних інституцій.

Водночас, завдяки реалізації інших програмних документів, Урядом звужувалися можливості для корупції в окремих секторах через проведення галузевих реформ.

Основними принципами антикорупційної політики на 2020–2024 роки є: оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, усунення дублювання повноважень різними органами, цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності, фінансовий контроль службовців місцевого самоврядування, складання ними декларацій, забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин.

Країни світу дуже вдало долають корупцію завдяки веденню відкритої діяльності чиновників, контролю влади, свободи слова громадськості та усвідомлення того, що думка суспільства буде почута. Тому в Україні потрібно системніше і конкретніше працювати над низкою питань, орієнтуючись на зарубіжжя, бо за дієвими програмними кроками стоїть добробут, економічний розвиток, подальша Євроінтеграція з країнами ЄС.

А допоки – проглядаються суттєві недоопрацювання і в антикорупційному законодавстві, що полягають у відсутності системи, поверховості в схваленні деяких важливих норм законів, а то і відвертої непродуманості того чи іншого цілісного нормативно-правового акта, що призводить до неефективності боротьби з корупцією. Проте, це ще не вважається найважливішою прогалиною.

Незацікавленість та відсутність детальних перевірок доходів керівництва, високопосадовців держави лише підтверджує вищевказані твердження і той факт, що «антикорупція» ніколи не була справжньою та першочерговою.

Проаналізувавши стратегію і тактику антикорупційної політики загалом, можна дійти реального висновку – на сучасному етапі органи державної влади не виявляють бажання та зацікавленості у розбудові чіткої системи боротьби з корупцією, а отже, і в результативному здійсненні хоча б ключових заходів, передбачених нею.

Особи, які є представниками влади та, відповідно, носіями наділених повноважень, з відомих причин завуальовують довгоочікуване глибоке реформування не законопроектів, а практичних кроків.

Проблема запобігання корупції з року в рік набуває особливої актуальності в судах, прокуратурі, поліції, економіці, податковій ланці, митниці, будівництві, земельних відносинах, секторі оборони та інфраструктурі.

АНОТАЦІЯ

За останні роки в Україні активно впроваджувалась міжгалузева антикорупційна реформа. Було створено ряд спеціальних органів, які покликані боротися з проблемами корупції. Проте досліджуване суспільне явище не було подолано. Для вирішення вказаної задачі потрібен системний підхід, чітка антикорупційна стратегія. Основним аспектом неможливості подолання корупції в Україні вважають незацікавленість та відсутність бажання у розбудові чіткої системи боротьби з корупцією, а в результативному здійснення – впровадження хоча б ключових заходів, передбачених антикорупційною реформою. Проглядаються суттєві недоопрацювання в діяльності як державних органів влади, так і в спеціально створених антикорупційних органів. Проблема запобігання корупції поглинула все українське суспільство і є невирішеною на сьогоднішній момент.

Література

1. Грушевський М. С. Історія України-Руси. Львів, 1905. Т.3, 588 с.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, 256 с.
3. Волошенко А. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви. *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2015. № 3 (165). С. 8–16.
4. Сидоренко О.О., Яворський В.О., Квасильчук Д. Б. Корупція як вид зловживання правом: причини та основні методи боротьби. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4/2021. С. 66. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/14
5. Витвицький Б. Корупція у публічному секторі: методи попередження та протидії. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2009. № 1. С. 5–8.
6. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2024 роки. *Національне агентство з питань запобігання корупції* : вебсайт. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-rokyza-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf (дата звернення: 13.02.2022).
7. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження : монографія / керівник авт. кол. доц. І. О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с. URL: http:// http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/674.
8. Шевченко О. В. Проблемні аспекти боротьби з корупцією в правоохоронних органах України. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2(6). С. 126–134. URL: http://www.vru.gov.ua/content/visnyk/visnik2011_6.pdf (дата звернення: 12.02.2022).

9. Алісов Є.О. та ін. Відповідальність за корупційні правопорушення : навчальний посібник. Харків, 2017. 168 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14824/1/Alisov_Martunovskiy_Nastuk_Shevchuk_2017.pdf (дата звернення: 12.02.2022).

10. Суббот А. Участь громадськості в запобіганні та протидії корупції. *Вісн. Нац. акад. прокуратури України.* 2014. № 4. С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Vnapu_2014_4_11.

11. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні: автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. І. Яцків ; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна». Київ, 2011. 16 с.

12. Яфонкін А. О. Антикорупційна політика України: проблеми правового забезпечення, 2010. С. 113–118.

13. Гаман П. І. Теоретичні основи економічної мотивації корупційних проявів як загроза конкурентному розвитку економіки України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 10 URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1316 DOI: 10.32702/2307-2156-2018.10.1

14. Маркєєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL: http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf (дата звернення 28.02.2022).

15. Новак А. М. Тенденції розвитку антикорупційної політики: державно-управлінський аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика.* 2016, вип. 2(16). URL: http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02(16)/16.pdf

16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 р., Справа № 1-24/2020(393/20) № 13-р/2020. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text (дата звернення 08.02.2022).

17. Рудковська М. Р. Суспільна небезпека як ознака поняття злочину. Львів, 2017. 187 с.

18. Філей Ю. В. Протиправність та суспільна небезпечність: проблеми співвідношення. Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 жовт. 2015 р. / редкол. : В. Я. Тацій, В. І. Борисов та ін. Харків : Право, 2015. С. 138–141.

19. Публічно-правова протидія корупції : навчальний посібник / В. В. Топчій, В. А. Шкелебей, Т. М. Супрун. Ірпінь : УДФС, 2016. 206 с.

20. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Закон України від 29.06.2021 1576-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-20#Text

21. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: http://uspishnaukraina. com.ua/strategy/69/244.html (дата звернення: 01.02.2022).

22. Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці. *Віче.* 2014. № 1. 17 с.

Information about the authors:
Dmytruk Iryna Mykolaivna,
PhD in Law
Associate Professor at the Department of Maritime and Commercial Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
9, Heroiv Ukrainy Avenue, Mykolaiv, 54000, Ukraine

Lomzhets Yuliia Viktorivna,
PhD in Political Science
Associate Professor at the Department of Maritime and Commercial Law
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
9, Heroiv Ukrainy Avenue, Mykolaiv, 54000, Ukraine